

**Dissertatio medica inauguralis, de phthysi pulmonali ... / Eruditorum
examini submittit Petrus Reys.**

Contributors

Reys, Petrus.
Schultens, Albert, 1686-1750.

Publication/Creation

Lugduni Batavorum : Apud Gysbertum Langerak, 1739.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/nbv49jty>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

10

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE
PHTHYSI PULMONALI.

QUAM,
ANNUENTE DEO TER OPT. MAX.

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. ALBERTI SCHULTENS,

S. S. THEOL. DOCT. ET LINGUARUM ORIENTALIUM PROFESSORIS
ORD. IN ILLUST. ACAD. LUGD. BAT. COLLEGII THEOLOG.
ILLUSTR. AC PRÆPOT. ORDINUM HOLL. ET WEST-
FRIS. REGENTIS. MSS. ORIENTALIUM LEG.
WARNER. INTERPRETIS.

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI Consensu,
& Nobilissimæ FACULTATIS MEDICÆ Decreto,
PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè consequendis,

Eruditorum Examini submitit

PETRUS REYS Schiedamo-Batavus.

Ad diem 19. Junii 1739. Horâ locoque solitis.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud GYSBERTUM LANGERAK, 1739.

DISSERTATIO MEDICA

THEATRI PULMONUM

DE PNEUMONIA

DE ACUTE ET CHRONICA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

ET DE PNEUMONIA

P R O O E M I U M.

Quandoquidem Lex Academica unicuique ad Gradum Doctoratus Adspiranti, antequam Studiis suis finem Imponat, eorum Specimen aliquod Edere jubet; quo in medicorum Numerum referri possit: hinc de Eligendo Specimine, ut Institutis Academicis satisfacerem, diu Cogitavi, & incertus hæsi, qualem materiam pro inaugurali disputatione Conscriberem: tandem post Serias Cogitationes, ex tot morborum generibus arrisit mihi Phthisis; morbus certe satis frequens his in terris, & qui summis etiam medicis plurimum Negotii facefcit: interim exiguitatem mei ingenii recordans, apprime novi, humeros meos tanti oneri ferendæ esse impares: hinc B. L. Velim nihil novi a me expectes; sed persuasum habeas, me Juvenem nulla expe-

P R O O E M I U M.

rientiâ edoctum, nil etiam scripsisse nisi ea, quæ colligere & haurire potui ex ore meorum Præceptorum, & ex fide dignissimis auctoribus: hinc si quos errores Commiserim, tyroni mihi Condone, conatusque meos qualescunque æqui bonique facias obnixè rogo; quâ spe fretus, morbi descriptionem aggredior. Vale.

D I S.

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS,

DE

PHTHYSI PULMONALI.

CAPUT PRIMUM.

De nomine, definitione ac sede morbi.

§. 1.

nter graves, quibus afficitur corpus humanum, morbos, haud Infimum meretur locum, ille miser status Corporis, in quo æger ab ulcere tanquam a Lupo Carnes consumente, ad extremam macilentiam sensim redactus, vitam cum morte commutat: nisi auscultans medici auxilio in principio præveniatur. hanc affectionem Græci & Latini Phthysin vocavere; quod vocabulum originem trahit a voce Græca φθῆσι, h. e. Corrumpo, putrefacio: Athenienses vocabulo φθῆσι usi sunt: designantes idem cum prioribus; supponentes itaque morbum a quadam Corruptione vel putredine productum: alii & quidem plerique Latiori sensu hanc affectionem tabem appellarunt, quo Nomine veteres varios intelligebant morbos, inter quos Latinissimus *Celsus* Imprimis, qui Libro 3. Cap. 22. tres tabis species Enumerat,

A

merat,

merat, 1°. atrophiam, qua corpus non alitur, 2°. cachexiam, seu malum corporis habitum, 3°. Phthysin ab ulcerato pulmone productam; de qua etiam pro viribus meis agere constitui: Belgis vulgo dicitur, de *Teeringh*.

§. 2. Animus mihi non est, omnes tabis species ejusque differentias Enumerare, quæ ab *Hippocrate* aliisque auctoribus conscriptæ sunt; quoniam brevitati studens, vereor, ne hæc dissertatio excederet Limites; hinc tantum breviter quantum possum exponere conabor illam speciem, quæ Phthysios Nomine specialiter medicis obvenire solet, hisce itaque præmissis, definitionem aggredior.

§. 3. Phthysis itaque vulgo definitur, quod sit consumptio vel extenuatio totius corporis a materia purulenta ex pulmonum ulcere oriunda: vel Phthysis dicitur corruptio hectica febriculosa corporis propter exulcerationem pulmonis; qua corpus sensim contabescit: ex qua data definitione videmus, terribilis hujus morbi sedem esse in pulmone, quod viscus est nobile, sinistram & dextram Cameram thoracis occupans, quodque mediastino interposito in binas dividitur partes, in dextram & sinistram, quod vel in una aut in ambabus partibus in hoc morbo exulceratum sæpe reperitur. etenim nihil obstat, quare ulcus in una & non in alia parte fieret, quoniam ambo sunt viscus molle, tenerum, spongiosum; Parenchyma veteribus dictum, multisque vasis tam aëriiferis quam sanguiferis referuntur, quodque arte *Ruyschianâ* ope materiæ ceracæ injectum ex meris videtur constare vasis, quæ in fine vesiculis Bronchialibus contigua, eas ambiunt, & tanta tenuitate ab aëre vesiculis contento distent, ut mirum sit videre, quæ homo ibi loci suæ vitæ periclitetur, quatenus facili de causa vasis *Alveolaris* vel *Alveolaris* referatis, in sputum cruentum sæpe læthale, vel inde consequentia mala sensim læthalia facta præcipitari valet.

§. 4. Ulterius consideranti quoque apparet, ad quod genus hicce morbus sit referendus; nempe ad morbos solutæ continuitatis: quoniam agnoscit ulcus, quod non fieri potest sine continui solutione, cui solutioni etiam accedit materiæ prius sanæ degeneratio in morbosum; nam liquidis extra vasa posi-

tis necesse est ut corrumpentur : quæ quantum febrem illam hecticam ejusque symptomata Phthysi socia producere possunt, in sequentibus suo ordine patebit. his itaque visis ad spectandas causas me accingo.

C A P U T S E C U N D U M.

De Causis.

§. 5. Inquirens in causas hujus morbi multiplices & intricabiles, præcipuas tantum hic proferre judicavi : & uti a minimis ad majora facilis est intellectus, sic etiam a minimis morbi rudimentis ad majora incipiam, unde 1°. de causis proægumenis, 2°. de procatarticiis. & 3°. de causa proxima agam.

Causis itaque proægumenis annumeratur hereditaria corporis dispositio : h. e. congenita & a parentibus hæreditario quasi jure contracta vitiosa, mollis & tenera pulmonis constitutio : est enim Phthysis morbus hereditarius, ita ut aliquando integras familias oppugnet & interficiat, quod præter observationes quamplurimas trilitis experientia etiam in hunc usque diem verum esse docet. Sic *Celeberrim. Boerhavius* (Profess. ac præceptorem meum non sine Laude ac summa, veneratione nominandum) dicentem audivi, sibi inotuisse familiam, ubi Pater, Mater, omnesque proles Phthysi defuncti erant, excepto uno filio, quem habitâ curâ prophylacticâ ab Minace Phthysi Liberavit, qui postea satis bene valens per multos adhuc annos vixit.

Talem autem Communicationem esse inter parentes & proles, confirmant non solum multi hæreditarii morbi, ut sunt calculus, Luës venerea, epilepsia & similes alii, sed etiam *Poëta Mantuanus* huc alludere videtur hisce versiculis.

Qui viret in solitiis, venit ab radicibus humor.

Sic patrum in Natos, veniunt cum semine morbi.

Innata autem pulmonis debilitas id mali efficere posse videtur ad producendam Phthysin, quatenus viscus hocce exposi-

tum receptioni & transmissioni humorum inquinorum & peregrinorum, facili de causa posset obstrui, erodi, & sic exulcerari, etenim pulmo a corde dextro accipit sanguinem venosum secretionem passum, ut & chylum Crudum; qui pro varia indole assumptorum ut & viscerum præparandorum debilitate, vel viscosus vel glutinosus facile tenera hæc vasa Infarcire potest, & ibi hærens & acris factus vasa erodere & hac ratione ægrum in hæmoptoën vel exulcerationem præcipitare.

§. 6. Accedit & mala ac perversa a natura thoracis conformatio, & hi sunt, quibus scapulæ alarum avium instar promineant, quos *Hippocrates* lib. 3. & 6. Epid. *πτερυγιδες* si-
ve aliformes vocavit: ut & *Galenus* Com. 1. in Lib. 1. Epidem. & sparsim aliis in locis. his hominibus pectus est angustum planum, & collum longum, & in genere corpus est tenerum, cutis pellucida, vasa tenera & plerumque valde conspicua, hosque summopere ad Phthysim esse dispositos dicit *Hippoc.* Lib. 3. Epid. ut & *Aræteus* Cappadox Cap. 8. de morbis Chronicis: etenim perversa ac mala thoracis Conformatio Impedit, quo minus pulimones ritè possint dilatari, capacitas minuta huic obstat; hinc respirationis actio non solum difficili modo exercentur, sed & trajectio sanguinis, qui necessario per pulmones fluere debet, retardatur, quia vesiculæ Bronchiales non possunt satis expandi ab aère; unde aliquando stases in quadam parte pulmonis, hinc obstructions & similia producuntur, atque ex eo velocior humorum in Libera vasa impulsus, unde aliquando vasa aperiantur & sic erodentur vel Exulcerentur.

§. 7. Huc referri etiam potest adolescentia vel ætas Juvenilis Sc. tales, qui sunt ætatis circiter intra 18 & 35. vide *Hippocratem* sect. 3. aph. 29. & sect. 5. aph. 9. quamvis aliis temporibus etiam hic morbus exoriri potest; tamen ut plurimum hoc tempore se prodit: hoc est in florentissima ætate, quâ sanguis maximè abundat, & plerumque acrimoniâ peccat: ob intemperatum non solum victum, sed quia in genere circa sex res non naturales magnos errores perpetrant: copiâ autem sanguinem hic maxime peccare videtur, quoniam vasa hoc tempore valde Elastica ulteriorem sui extensionem vix admit-

mittunt, dum sanguis interim copiâ, acrimoniâ atque impetu urgens in hæc vasa, superare valet resistentiam vasorum & aëris, unde disruptis sputum oritur cruentum, cui accedit, quod in iis talem dispositionem ad Phthysin habentibus sanguis est magis tenuis acris & calidus, qui velocius per pulmones motus, facile tenera & valde Imbecilla vasa hujus visceris aperire, erodere, & sic post hæmoptoen exulcerare potest.

§. 8. Nec Noxia minoris momenti huic morbo adferre videntur catharri, in genere dicti, vel falsorum & tenuium humorum defluxiones ad pulmones: quæ a *Celfo* aliisque auctoribus desillatio a capite nominatur, quæ exinde in pulmones cadit: verum an a capite directè per asperam arteriam ad pulmones fluat talis falsa, acris & tenuis materia, valde dubito, quoniam via nulla datur ex capite per palatum in os vel fauces, nec ex capite in nares pro transmissione hujus Liquididi, quia foraminula ossis ethmoidis Implentur Nervulis, membranis & vasis, verum applausibilior videtur sententia, dicere, hoc tempore, Cum homo catharrali fluxione Laborat, quod abundans tenue Liquidum ex sanguine defertur ad glandulas, quæ sui loci superflua Liquida deponunt, sic a Cerebro per glandulam pituitariam ad venas jugulares, ex interiori substantia asperæ arteriæ & Bronchiorum ad pulmones & sic de Coeteris, ubi in pulmone hærens sua acrimoniâ vel falsedine irritando primo tussim producit, tandemque & simul erodendo vasa aperit, sicque in sanguinis sputum, & dein exulcerationem ægrum præcipitat. Vide *Boneth. tit. de Phthysi. pag. 657.*

§. 9. Ex quibus itaque videmus. Ab una parte pulmones, & ab altera sanguinem in Causa esse: dico pulmones, qui vel in prædispositis aut in aliis talem prædispositionem non habentibus facile lædi possunt, quoniam mollioris sunt texturæ quam alia viscera, & sanguinem ex cordis fonte dextri Immediate accipiunt, qui hætero-geneus vel novo Chylo Imbutus aliquando obstruendo vel Erodendo dicta mala causare potest, vel sanguis in Causa esse potest, quatenus. Copia, acrimonia, atque impetu peccat: Sed imprimis Copiâ, & hinc est quod *Hippoc. dixit* hisce annis

§. 7. enumeratis frequentius tabes fieri, quoniam hoc tempore in utroque sexu sæpissime plethora peccat: quod Natura tanquam Index in sequiori sexu præcipue demonstrat, quatenus singulis mensibus corpus ab onere superfluo Liberat per uterina vasa (excepto tempore graviditatis) in Nobiliori variis temporibus per hæmorrhagiam Narium vel hæmorrhoidalem fluxum, quibus vero interceptis, aliquando serius ocius hæmoptoen vel inflammationes & mala subsequencia producit. accedit & acrimona biliosa vel scorbutica, quæ præsertim in prædispositis peccat, & augetur, quia viscera imbecilla, Ingesta sua non bene Elaborare possunt, hincque varias acrimoniæ species producant pro varietate temperiei & indole assumptorum; quæ pro sua diversitate serius ocius pulmones obstruere inflammare & Exulcerare possunt vide *Celeb. Berberivium* in Libello præxeos de morbis viscerum debiliùm & Laxorum.

§. 10. Nec minus in hunc morbum prædisponere videntur morbi prægressi vel Neglecti aut male curati, ut sunt Pleuritis, Peripneumonia, angina, & multi alii, qui ratione malæ metastaseos hic valde nocere videntur, itaque primo videbimus, quid pleuritis hucce contribuit.

Pleuritis ut unicuique in arte medica versatis notum sit, est morbus acutus inflammatorius, sedem habens in membrana Pleura (de vera loquor) quæ membrana contigua valde pulmone thoracis interiora investit, a qua pulmo exterius suum involucrum etiam habet; in qua membrana Costas succingente inflammatio ut plurimum in uno rarius vero in utroque Latere hæret, quæ nisi benigna resolutione vel arte resolvatur, terminari solet in exitus Inflammatoriis morbis communes, imprimis in suppurationem, quo quadrat dictum divi Hippoc. sect. 5. aph. 8. ubi dicit: qui pleuritici facti non repurgentur superne in 14 diebus, his in suppurationem convertitur. Collectio tunc purè in loco antea inflammato, quod pus Cystide quasi inclusum, sua acrimoniâ sensim natâ corrodendo, exedendo, vel copiâ distendendo hanc membranam dirumpit, unde materia morbosa in cavum thoracis cadendo Empyematis nomine obvenire solet, quod nisi intra 40 dies repurgetur æger

æger in tabem transit. Dictante rursus *Hipp. sect. 5. aph. 15.* etenim nisi materia hæc Critica Evacuatione vel arte instituta e corpore sensim eliminetur, tunc accumulata ibi hærens in calido loco pone cor a quo tanquam perpetuo mobili etiam movetur, non potest non insignem corruptionem & acrimoniam acquirere, quæ pro varia indole ac varia subjecti & temporis constitutione, serius ocius ægrum in Phthysin prolabi valet; quoniam pulmo immersus quasi hæc materiâ acri & aliquando saniosâ vel ichorosâ facile erodi, exulcerari & quasi colliquari potest, imo & cor, (viscus magis densum) a tabo purulento acri vel ichoroso ita infectum vidi in cadavere dissecto a *Clarissimo & Celeb. viro & summo honore persequendo meo præceptore B. S. Albino*, ut fere omnis fibrosa substantia usque ad ventriculum dextrum esset consumpta.

§. 11. Nec minus in hunc morbum symbolam suam conferre videtur peripneumonia: morbus certe acutus & velociter decurrens, qui si ad statum pervenerit; remedium nisi repurgetur non admittit, sed vel in suppurationem, vomitam suffocantem, vel lente & Latenter Consumentem, aut in Empyema terminari solet: quibus nisi repurgentur; via panditur certissima ad Phthysin. Sic quoque peripneumonia metastasi inominata ex alio morbo & imprimis ex angina producta, quæ ab *Hipp. Sect. V. ap. X.* periculosa valde habetur: dicit enim: quibus ex angina ad pulmones, mali fit Conversio, illi intra 7 dies moriuntur: si vero hos Effugerint purulenti evadunt. Ubi de illa specie quæ *Κωάσις* dicitur præsertim loqui videtur, in qua inflammatio partes internas Laryngis occupat: nam vel purulenta materia ex abscessu rupto in pulmones descendens, eos aliquando ita obruere potest, ut æger ipso momento suffocetur, vitales scilicet vias inspirationis obstruendo, sanguinisque trajectum per pulmones sufflaminando, unde Cor dextrum Sanguine obruitur, & sic æger quasi strangulatus perit. Vel si materia purulenta parca copiâ in pulmone cadat, & æger inde non repurgetur, tunc sensim foveas Exulceratas apertas vel tectas efficere valet. Vel ma-
te-

teria adhuc cruda, metastasi symptomatica aliquando ad pulmones deducitur, quæ materia sua malignitate ita obstruere & inflammare valet pulmones, ut ante 7 diem a translatione materiæ numerandum, aliquando intereant, vel his devictis suppurati fiant, subacta scilicet materia cruda & mutata in unum homogeneum liquidum pus dictum: quod vel membranâ tanquam Cystide Inclusum, pulmonis interiora Consumit; suæque materiæ Corruptæ partem Liquidis transeuntibus communicat, unde Phthisis cum suis symptomatibus absque purulenta excretionem ex vomica tecta exoriri potest: Vel hæc materia tam acris aliquando est, ut membrana illa erodendo, exedendo, vel copiâ distendendo rumpeatur; & tunc vel in cavitatem thoracis decidat materia purulenta, vel in Laryngis tubos cum suffocatione, vel sensim cum tussi per anacatharsin rejicitur; dum interim Corpus in miserum statum Consumptionis expositum sit.

§. 12. Huc referri etiam potest Hæmoptysis, a quacunque Causa exorta & male per stiptica adstringentia curata: etenim, accidit aliquando, ut ob metum delinquentis ægri, quidam fortissima illa adstringentia saturnina dicta exhibeant, quæ quidem miram vim habent contrahendi & adstringendi, sed vix in corpore huic scopo inservire possunt, quam cum summo nostræ vitæ discrimine: quoniam vasa nimium adstringendo, sanguinemque quasi coagulando vel nimium increassando terribiles morbos & imprimis pectoris producit: quatenus circuitum sanguinis per pulmones retardat, dyspnœam aliaque mala excitat, dum interim materiâ hæc increassata & quasi coagulata vulnus Cicatrice quidem obducit; sed sensim materia hæc ibi hærens sub Cicatrice acris fit, & in materiam purulentam abit; quæ ibi collecta sibi cystidem format, vel in ulcus apertum degenerat.

§. 13. Nec prætereunda videntur variolæ, scabies, & alia exanthemata corporis prægressa & male administrata: quæ vel metastasi symptomatica, vel externis medicamentis reperiuntur, aut internis in sua Efflorescentiâ debitâ sufflaminata ad pulmones ruere valent, ibique infarciendo, stagnando & putrefa-

faciendo pro varia indole materiæ in tuberculos Schirrosos, vel in vomicas exulcerantes transire valet: tales autem exulcerationes a variolis factas esse, statuit *Derebecque* Observ. 104. ubi dicit: *quotquot variolis siccatis non purgati fuerunt infantes, inciderunt in graves morbos; Hydropem, Phthysin &c.* imo observationes variæ hoc testantur: vide, M. n. curiosa decur. 3. anni 4. Obs. 1. ubi refertur, quosdam ex variolis in tussim ferinam, & hecticam Phthysin incidisse, sic *Tulpius* in suis, Observ. lib. 4. obs. 52. memorat in quibusdam a variolis erosos fuisse pulmones & hinc succubuisse. Imo & *Fred. Hofmannus* tomo 3. Med. rat. Sect. 1. aph. 10. Casum allegat Serenissimi Principis Saxoniae post variolas defuncti, in cujus cadavere aperto invenit integrum Lobum pulmonis Consumptum, ac materiam corruptam purulentam & fætidam in Cavo thoracis Effusam: Sic exortam Phthysin a Scabie per Linimenta retropulsa in Monacho videre est apud *Bonethum* titulo de Phthysi.

§. 14. Imo & concretio pulmonis cum Pleura, (ut sæpe a pleuritide prægressa fit) huic morbo ansam dare videtur; quatenus actioni expirationis plus minus obstat, etenim Pleuræ adhærens pulmo, non ita collabi potest ac in iis quibus penduli hærent, hinc etiã vesiculæ aëriferæ magis expansæ manent ab aëre semper intus contento, quam in statu naturali, quo fit, ut via Pandatur majoris confluxus humorum, unde levi de causa stases fieri possent, exinde obstructions, inflammationes vel exulcerationes.

Visis itaque causis proegumenis: ad procatarticas transeamus; quas multi titulo 6. rerum non naturalium in 6 classes dividunt, nos vero commoditatis causã in 4 Classes digere-mus, & sic videbimus quid 1°. ingesta, 2°. gesta, 3°. Retenta & excreta, 4°. applicata ad dirum hunc morbum produ-cendum cum prædictis jam causis valent.

§. 15. Inter ingesta 1°. huc refertur aër, qui (testante *Hip-pocrate* Libro de flatibus pag. 296.) summæ utilitatis est vitæ & producendis morbis pronus; dicit enim, *mortalibus hic n-tum vitæ, tum morborum egrotis causa est, & tanta inest*

omnibus corporibus. ~ necessitas, ut siquidem aliis omnibus & cibis & potionibus quis abstineat, duos tamen 3 vel plures dies possit vitam ducere, at si quis ~ in Corporis vias intercipiat, vel exigua diei parte homini sit pereundum. Ex quibus itaque videmus aëris Inspirati Summam Necessitatem non solum, sed exinde etiam pulmones aeris Injuriis præ reliquis visceribus esse expositos: qui etiam vitia in aëre hærentia aliquando facile experiuntur: & imprimis ratione Contagii; Phthysis enim est morbus Contagiosus vide *Las. River. Cap. 7. Lib. 7.* Sed miasma illud quod Phthysicus exhalat & aëri communicat, magis vim suam malignam exercet in eos qui sunt ejusdem profapiæ vel ex eodem sanguine nati, imo infantes & qui teneræ sunt Constitutionis facilius afficiuntur, quia pulmo & vasa iis magis tenera & debilia sunt: imo vim hujus contagii testantur observatores, qui affirmant, tale contagium per aliquod temporis spatium latuisse in vestibus, cubiculis, lectis atque stragulis; quod contagium, cum alius tali lecto incubuerat aut vestes induxerat, Phthysi corripuerit, & infecerit. Sic apud *Cælium Rodiginum* legitur; Titum Imperatorem hac ratione a fratre Domitiano Phthysi desperatâ laborante fuisse infectum.

§. 16. Vel aër peccat quatenus est valde frigidus, gelidus, vel subito ex calido frigefactus: Unde vasa pulmonalia magis contrahuntur & quasi constringuntur, hinc liquida non satis perfecte transire valent, sed quasi coagulata subsistunt, unde obstructions, inflammationes & plura symptomata ex natura materiæ & vi vitæ produci possunt, frigida enim sunt inimica pectori monente *Hippoc. Sect. 5. aph. 24.*

Idem aër Nebulosus frigidus crassus, humidus & palustris hic Nocet, quatenus laxat, solvit vel debilitat fibrosas pulmonales partes, unde congestiones materiæ serosæ ad pulmones, quoniam idem aër totum nostrum corpus ambiens, poros occludendo & hinc perspirationem prohibendô generat colluviem serosam vel aggestionem inutilium humorum naturaliter e corpore excernendorum, unde debilitatô & laxatô pulmone facilis hujus materiæ in iis depositio; quæ morâ acris fa-

facta, aliquando partes teneras pulmonis erodere & exulcerare valet.

Idem aër ex opposito nimis calidus æstuans & siccus huc conferre videtur, quatenus humores tenuiores auferendo, & lentiores immeabiles congregando in minoribus vasis obstructions, inflammationes & alia inde sequentia mala producere valet. etenim perspirabili aucto partes liquidissimæ a sanguine auferuntur, quæ partibus salinis terrestribus & oleosis commiscendæ requirebantur, unde liquido hoc adempto sanguis crassescit & acris fit, qui rursus obstructioni inflammationi vel & putrefactioni pronus est.

Vel huc contribuit aër gravis & densus, qui Canales pulmonis nimium premendo earum diastolen impedit, unde aliquando obstructions & varia inde consequentia mala Phthysi producendæ apta exoriri possunt.

Levis aër e contra vasorum Elasticitatem lædendo, ob minimam pressionem producit extravasationes humorum, nam in Vacuo Boyleano animalia si exponantur, distenduntur, vasaque expanduntur, idem per Experimentum ope cucurbitæ institutum videmus: ubi Liquida imo sanguis ipse sæpe exit ob minutam pressionem in vasa, unde ex levi aëre errores loci, obstructions, inflammationes & exinde suppurationes: idem videmus in pulmone debili laborantibus, qui, si altiores montes ascendant, sanguinem aliquando spuunt.

Tandem huc refertur aër fumis mineralibus metallicis aut aliis vaporibus acris, ut ex sulphure, arsenico, vitriolo, antimonio, calce viva & similibus effluviis inquinatus; quibus vasa pulmonalia constringi, erodi, vel liquida coagulari possunt, quod Chemicis in suis operationibus satis abunde non sine Noxia experiuntur.

§. 17. Sua quoque noxia adferunt cibus & potus, qui quantitate vel qualitate ad morbum hunc producendum peccare possunt: imo quantitate copia enim nimia ingestorum tam alimentorum quam potulentorum extenditur ventriculus, qui mire nervis scatenis convellitur & concluditur, unde vasa comprimantur, adeo ut succus gastricus non possit depluere in ca-

vum ventriculi, ergo cibus manet immutatus & rarefcit calore, qui ulterius expandendo ventriculum difrumpit, vel fursum materiam contentam per vomitum ejicit, hacque ratione a distentione nimia motus viscerum thoracis plus minus impeditur, & ab aortæ subjacentis compressione in partibus superioribus inducitur quasi plethora, quæ in vasis pulmonalibus obstructions, inflammationes, rupturas & similia mala producere potest; Vel si jam in corpore maneat cibus indigestus, producit cruditates, quia bene digeri & subigi non possunt, hinc cacochymiam in corpore producunt, quæ sua acrimonia rursus tragoedias in hunc morbum ludere potest.

Sic & inedia e contra etiam sua mala summopere adfert, quatenus actiones vitales, dum vigent, continuo requirunt novum chylum, quo vero intercepto ac denegato; agunt in partes continentes & contentas, eas deterendo & consumendo, humorumque crasin ex tenui in crassum & ex blando in acrem biliosam salinam mutando; quæ quantum obstruere, erodere, & tandem exulcerare possunt partes pulmonis, unicuique credo satis apparet: Hinc melius esset, si sanitati suæ consulere, ut Exemplum Alexis sequerentur; qui apud *Athenæum* Libro 10. Cap. 5. ait: *quam suave est omne mediocre? Ego neque supra modum cibo onustus ab eo nunc, neque inanis: sed suaviter me habens.*

2do qualitate obese possunt esculenta, ubi talia assumuntur, quæ difficulter subigi possunt, ut sunt Lardum, pisces saliti, carnes pingues facile rancescentes, sic & sulmo vel alia, quæcunque fumo aut sale indurata sunt; vel ea quæ nimis viscosa sunt, ut caseum recens, fabæ, & alia frumentacea semina, nimis diu assumpta; quæ chylum viscosum producendo in causa sæpe sunt obstructionis & corruptionis, vel quatenus in genere cacochymiam producendo, dicta mala augere possunt.

Imo & potulenta qualitate peccare possunt, ut sunt fermentati destillati, rectificati vel cum calidis aromatibus digesti vel destillati, ut sunt illi aromatici; veluti aqua vitæ matthioli &c. sed præsertim vini aut Juniperi; quorum abusus hinc in terris frequens valde est cum effectu multorum, & imprimis consequentium chronicorum morborum: etenim, obser-
vatione

vatione frequenti comperimus, eos, qui paulo liberalius potationi spirituum ardentium indulgent, incidere in Hydropses, atrophias, anorexias, Phthyses, & in morbos soporosos; etenim potus illi inebriantes sanguinis motum accelerant, sicque majori copia & velocitate ad caput delatus producit aliquando apoplexiam, si ad pulmones hæmoptoen: vel potus hi peccant quatenus tenuissimum & blandissimum humidum e sanguine consumendo, reliquos humores inspissat, & quasi coagulat, vasaque præterea rigida & contracta efficit, unde obstructions, exulcerationes, tumores schirrofi, polyposæ concretiones & alia inde sequentia mala oriri possunt: tandem & potio aquæ frigidæ vel gelidæ infesta habetur, præsertim si ab æstuantem homine assumatur, quæ Elasticitatem vasorum augendo, humoresque incrassando obstructions terribiles ut sunt Pleuritis peripneumonia & similia mala excitare valet, quæ, quantum in hunc morbum nocere possunt, in prioribus jam vidimus.

§. 18. Ad res non naturales etiam refero medicamenta acria, rancida & valde calefacientia, quæ stimulo suo sanguinis motum augendo, ejusque crasin ex tenui in crassum, ac ex blando in acrem pervertendo nocere possunt: quo & venena refero, quæ sanguinem coagulando vel vasa constringendo peccant; inter quæ lepus marinus cœcâ proprietate id præstare videtur.

§. 19. Inter gesta pertinent nimius motus vel quies tam animi quam corporis: nimius autem corporis motus auget sanguinis venosi accelerationem versus cor & pulmones, nam musculus dum agit vel se contrahit sanguinem venosum exprimit, hincque a nimio motu citius etiam sanguis derivatur ad cor, quod etiam a stimulo in celeriore cum arteriis provocatur contractionem, unde in pulmones aliquando vasorum rupturas producere posset, etenim accidit aliquando videre in equis a magno cursu defatigatis, ut vas rumpetur & sic ingens hæmorrhagia produceretur; vel aliquando talis motus excessivus errores loci producit, hinc inflammationes & similia consequentia mala Phthysi producendæ apta: sic visus est Canis ve-

naticus, qui non amplius potens currere, se absonderat in spelunca quadam, qui inventus extus niger apparebat a gangræna jam facta; intus vero invenere omnem sanguinem in vasis subcutaneis, ex quibus itaque liquido constat; Motus nimios summa quoque noxia in hunc morbum adferre posse: vel motus nimius peccat, quatenus humores nostros acres facit; motu enim aucto augetur quoque calor, unde bilis magis accenditur & acris fit, sic & sales & olea naturaliter blanda, acria fiunt, imo tota massa sanguinea magis inspissatur, quæ, quantum obstruere & exulcerare possunt, unicuique ex facili apparet. Huc referuntur etiam exercitationes corporis Nimie & graves, ut nixus laboriosi parturientium, elevationes graviorum ponderum, luctatio, saltus, ictus & prolapsus in petus, vociferatio, tussis, cantus, vomitus & similia: quibus edendis pulmo summos nixus patitur a sanguine minus recte transeunte; quia aëre incredibili copiâ hausto & retento vesiculæ acriferae expanduntur, hincque vasa sanguifera distrahuntur & angustiora fiunt, unde obstructions inflammationes & mala inde consequentia exoriri possunt, vel aliquando vasa disrumpantur & hæmoptoën producit, & hoc quidem præcipue accidit iis, qui tubicines dicuntur, qui honoris gratiâ adeo intendunt sonum, ut vel herniosi fiant vel sanguinem spuunt; vide *Observat. Diemerb. 66.* unde vasis apertis vel obstructis & inflammatis summa inclinatio in exulcerationes.

§. 20. Nimia autem quies econtra peccat: quatenus Viscera vel fibras musculares debilitandô, Languidum efficit humorum motum, hinc inertia & quasi vappescentia Liquidorum, Cruditates, Cacochymia &c. producuntur, unde stasis circumstantibus Liquidis introductus, tandem in Inflammationes, supurationes, & ob acrimoniam junctam in ulteriorem exulcerationem degenerare valet.

Huc referuntur porro somnus & vigiliæ modum excedentes; somnus enim Nimius liquidissima consumit, unde sanguis lentescit & inspissatur, tandemque perspirationem prohibet,
ex

ex qua augetur humorum moles, exinde acrimonia, unde sanguis sic dispositus sua quoque Noxia in hunc morbum adferre potest.

Sic e contra vigiliæ modum excedentes peccant, quatenus Spiritus, subtilissimum illud liquidum, e corpore Consumunt; sicque coctiones turbandô, Cruditates producunt: nam nullum Viscus aut glandula est in corpore ad quas non venit nervus, hinc consumpto spiritu coctio quoque impeditur: præteraque sanguine Liquidis tenuissimis ac blandis privatô, necesse est partes reliquas incrassari & acres fieri, quæ spissitudinê & acrimoniâ rursus suâs tragœdias in hunc morbum ludere possunt.

§. 21. Tandem ex hac Classe animi pathemata refero, tam calida, quam frigida dicta: prioris generis sunt ira, Excandescencia, vindictæ &c: quibus sanguis alique humores majori velocitatê moventur quam in statu naturali: sic videmus aliquando ab ira vel vindicta faciem quibusdam tumere & ruberé, dum interim aërem minus expirant, unde vasa pulmonalia in rupturæ vel obstructionis periculô exponuntur, exinde corruptio vel exulceratio.

Imo animi affectus, frigidi dicti, huc conferunt, qualis sunt tristitia, mæror, metus, invidia, desperatio &c. quæ priora respirationem videntur retardare, quoniam tristes & meticulosi facillime & sæpe in profundissima suspiria cadant: in genere quoque hæ affectiones humores lentius commovent, unde inertia & stagnatio humorum, ac priora dicta.

§. 22. Huc quoque referuntur retenta & excreta: quæ, quantum ad morbos producendos conferunt, ex utilissimo Sanctorii libello satis apparet: spectant huc variæ excretiones consuetæ suppressæ vel imminutæ; veluti fluxus menstruus in sexu fequiori, hæmorrhoidalis vel Nasalis in Nobiliori suppressi vel imminuti, unde non solum augetur humorum moles, sed hac ratione (inductâ Plethorâ & acrimoniâ quadam junctâ) Natura per modum metastaseos materiam superfluum e corpore exerendam ad pulmones transfert, quæ sua copiâ, acrimoniâ atque impetu Noxia in hunc morbum adferre potest. Imo *Mortonus lib. 3. Cap. 9. in Mulieribus usitatissimam originem Phthysicos*

seos agnoscit menses obstructos: sic Phthysin a suppressis mensibus exortam memorat *Joh. Freynd* in *Emmenologia* sua pag. 108. & *Hippocrates* Lib. 1°. de morbis mulierum pag 590. scribit: *quibusdam mulieribus menses bimestres in uteris existentes ad pulmonem recedunt, & ubi intercepti fuerint, omnia patiuntur, quæ in tabe dicta sunt: ejusmodi exemplum legi potest apud Prosp. Alpin.* in lib. de med. method. pag. 672. & apud *Bonethum* titulo de Phthysi: huc refertur quoque fluxio lochiorum in puerperis suppressa, quæ, quanta mala & terribilia Phænomena producat, sæpe quædam miseræ mulierculæ magno suæ fanitatis & aliquando vitæ dispendiô experiuntur; etenim materia hæc in corpore retenta & acris facta, aliquando ruit ad caput & producit Phrœnitidem, apoplexiam &c. si vero ad pectus ruat; ob materiam acri qualitate præditam, teneras pulmonis partes obstruit. erodit, & tandem exulcerat, & sic veram Phthysin producit.

Inter hanc quoque Classẽm refertur missio sanguinis certis temporibus consueta ac repetita, postmodum vero neglecta: nam consuetudo altera natura est, hinc idem efficit ac evacuatio naturalis suppressa: tandem huc referuntur fonticuli, setacea, & ulcera sordida tam vénerea quam scorbutica vel cujuscunque generis sunt, nuper pus, faniem, aut aliud quid stillantia, subito occlusa: quæ materia hac de causa in corpore retenta & ad pulmones delata, eos facile arrodit vel exulcerat.

Sic & Excreta hic peccare possunt, veluti excretiones alvi, urinæ, sudoris, perspirabilis materiæ, vel salivæ nimis auctæ: quibus excretionibus, humorum partes liquidiores ex corpore subducuntur, dum interim crassiores intus relicte, & a Blandis ac tenuissimis destitutæ in obstructiones, inflammationes & exinde in suppurationes pronæ videntur.

§. 23. Ultimam tandem Classẽm rerum non naturalium claudunt Applicata: ut inprimis aër frigidus, aqua gelida, vel nix partibus thoracis applicata; quæ perspirationem prohibendô, vasorumque systolicam actionem augendô, aliquando periculosas obstructiones in partibus interioribus excitant: quod etiam *Clariss. Fred. Hofman* testatur. dum med. rat. tomo 2°. sect. 3°. cap. 7. ita differit: *vehemens frigus id habet incommodi,*

di, ut fortiori fibrarum & vasorum strictione ac compressione, humorum motum ab ambitu corporis magis ad interiora urgeat ac convertat, & æquabilem atque per vasa minima exteriora liberum sanguinis & humorum circuitum impediendo, graves & periculosos in partibus presertim debilioribus infarctus, vasorum Repletiones & morbiferas semper stases & stagnationes Efficiat: quod si hæc in pulmone contingant, quis non videt, ob teneram & mollem quam habet hoc viscus substantiam, aliquando veram Phthysin exoriri posse? huc quoque refero comprimementa externa: ut sunt V. G. arcta vestimenta, velligaturæ strictiores pectori applicata; quæ thoracis motum in Respiratione lædendô cum prædictis causis mala dicta producere potest.

Tandem huc referuntur Ictus, Casus, Contusiones, & Vulnera quocunque modo facta & cavum thoracis penetrantia, quæ sua Noxia in hunc morbum pariunt, quatenus Hæmoptoën aut Empyema & inde Natam Phthysin producant: etenim vasis sanguiferis apertis & dissectis: necesse est ut Sanguinem plus minus fundant, qui si in Cavitate thoracis maneat, quod sæpe fit ob subitam & intempestivam vulneris consolidationem in empyema degenerat; quoniam materia extravasata, acris fit, quæ partes teneras Inflammando, rodendo & destruendo exulcerat: & sic veram Phthysin pulmonalem excitat; vel quatenus vasis pulmonalibus resecatis ægrum in Hæmoptoën & exinde in exulcerationem præcipitat. Sic Phthysin a vulnere pectoris inductam refert *Bonethus tit. de Tabe Obs. XV. Lib. 2. Sect. 7.* ejusmodi Exemplum memorat *Diemerbroekius Libro 2°. Anat. Cap. 13. de Rustico quodam 22.* ante obitum mensibus Ictu Cultri vulnerato in thōracis Latere sinistro; cum Effluxu materiæ fœtidæ purulentæ ad mortem usque, qui tandem apertus & Lustratus exhibuit pulmonem in Vulnerato latere pene consumptum, adeo ut fere dixisset in eo Latere unquam quicquam pulmonis fuisse: ex quibus itaque videmus Vulnera thoracis ad tristissimi hujus morbi exortum multum conferre.

Hisce itaque visis: necesse est ut causam proximam contemplemur.

§. 24. Ex causis itaque dictis videmus, Causam Phthysios pulmonalis proximam esse ulcus pulmonis, sive solutionem continui, cum humorum a naturali Characteré degeneratio-
ne; a quo ulcere integra aliquando pulmonis substantia consu-
mitur, cum extenuatione totius Corporis a febre lenta, tandem
in Hecticam degenerante; quæ febris lenta, continua, ali-
quando intermittentibus juncta, originem ducit a materia puru-
lenta & vitiosa, massam sanguinis inficiente & corrumpente;
quatenus materia hæc morbosa sanguinem ex blando in acrem,
& ex homogæneo in heterogænum liquidum commutat, ete-
nim corrupta & putris illa materia sanguinis crasin dissolvit, &
producit Cacochymiam tractu temporis insanabilem cum sum-
ma acrimoniâ, unde a tali sanguine impuro quoque ~ impuros
& acres secerni necessé est, qui ~, ut & sanguis acris, partes
sensiles atque motrices, ut imprimis Cor & Vasa ad intensio-
rem Contractionem Provocandô, febrem illam producit; quæ
tenuissimos humores e corpore subducendô Nutritionem sen-
sim impedit, dum tractu temporis eousque se figit in Cor-
pore, ut omnia Liquida, imo ipsam pinguedinem & medullam
ossium fundat & dissipet, unde ob pertinaciam ac profundas
quas fecit in corpore radices, Hectica sive Habitualis nuncupa-
tur: ex quibus itaque videmus febrem hanc hecticam non es-
se morbum primarium sed secundarium, quatenus originem suam
debeat labi partibus solidis inhærenti, ideoque est febris quasi
symptomata a priori morbo existente producta.

CAPUT TERTIUM.

De Diagnost.

§. 25. Signa hujus morbi diagnostica sunt duplicia, que-
rum alia imminentem, alia præsentem Phthysin declarant:
Imminere hanc affectionem videtur, si talia præcesserint,
quæ inter Causas hujus morbi antecedentes recensuimus: &
imprimis si hæc accidant Corpori Cacochymico, Scorbutico
vel male Conformato, cum signis suppurationis Incipientis; ut
V. G.

V. G. in Phthysi oriunda a peripneumonia prægressa, in qua Suppuratione Inchoandâ natura magis febrem auget & excitat, quæ suppuratione factâ rursus decrescit cum Inducto horrore inordinato & frequenti, ob purulentam materiam jam factam, quibus horroribus etiam jungitur respiratio difficilis anhelosa & parum dolorifica cum tussi molesta; quæ signa, si medico appareant, de Phthysi summopere metuere debet: imo *Hippocrates* in *Coacis prænot. textu 17.* hoc jam præmonuit & scripsit, ubi dicit: *frequens horror & difficultas in doloribus tabis indica sunt*: denotat autem, materiam purulentam jam factam esse; quæ sua acrimonia partes membranofas & nervofas vellicandô & pungendo hæc commotiones vel horrores producit: sic quoque si hæmoptoës prægressa, aut congestiones materiæ in pulmone vel pectore tragædias in hunc morbum ludunt; tunc quando in suppurationem abeunt, æger de horroribus ac tussi molesta plerumque querelas agit, sic quoque ex empyemate per sua apparentia signa: quibus omnibus itaque a prudenti medico in ægro observatis, ipsi nascitur statim occasio, ut ad averruncandum Minax hoc malum Cito remedia adhibeat; ne malum hocce radicem in modum proserpendo & solidas partes inficiendo, postea omnem Curationis spem excludat: imo in initio huic morbo occurrendum esse jam monuit *Celsus* Libro 3. Cap. 22. ubi dicit: *quod si mali plus est, & vera Phthysis est, inter initia protinus occurrere necessarium est: neque facile enim hic morbus, cum Inveteraverit, Evincitur*: hinc convenit carmen illud subjungere: *Principiis obsta, sero medicina paratur, dum mala per longas invalere moras.*

§. 26. Signa præsentis Phthysios, rursus duplicia sunt; quorum alia morbum progredientem & adhuc mitiorem ostendunt; alia quæ morbum jam confirmatum & deteriolem denuntiant.

Prioris generis signa sunt imprimis febris lenta continua intermittentibus juncta, cum pulsu parvo & celeri, quæ febris tandem progrediente morbo in hecticam degenerat & nullo modo intermittit, sed præsertim post cibum assumptum ac nocte exacerbari solet, cum pulsu aucto & celeri, sed tamen

debili, accedit & rubor genarum, qui præsertim post cibum assumptum exoriri solet, qui forte ex eo fit, quod hoc tempore dum chylus crudus pulmones est transiturus cum reliquo sanguine venoso, cor dextrum magis stimulatur, & major motus concitatur subactioni chyli per pulmones vitiatos transmissuri, unde itaque ob majorem motum febrilem Caloris major fit excessus; Cum quo excessu Caloris etiam pulsus velocior & major fit, qui cum diminutione Caloris rursus minuitur, usque dum in eum statum redigatur in quo fuerat, antequam Cibus assumptus erat. Vel rubor forte ex eo excitatur, quod sanguis venosus ad cor dextrum delatus plus minus eo resistantiæ patitur, hincque in vasis faciei copiosior quam naturaliter retinetur: hisce jungitur tussis aucta & quandoque valde molesta, cum rejectione materiæ purulentæ albæ, flavæ, vel subviridis, imo aliquando striis sanguineis mixtæ, accedit & hoc, quod ægri simul de dolore gravativo pectoris querunt ac molesta & difficili respiratione; quæ etiam post cibum assumptum augeri solet, ob vitiatos vel Infarctos pulmones, qui chylum Crudum non facile subigere possunt, unde naturæ molimine febris excitatur; hisce jungitur tandem sudor postquam febris de sua vehementia remittit, qui diurno tempore exiguus saltem non tam copiosus quam Nocturno est, qui sudor est crassus, viscidus & unctuosus ac odorem spirat talem, qualem exhalarere deprehendimus ex Lacte dulci jam acido facto, imo hujus febris Indoles est, ut plerumque sine ullo frigore crudescat, sed e contra calore acri juncta est, qui Calor tamen ab ægro sine magno incommodo tolerari potest: alvus ut plurimum segnior iis est: urina naturali Colore referta vel magis rubicunda; appetitus multum est Imminutus & aliquando prostratus, sitis vero aucta, quæ bina Phœnomena ex eo produci puto; quia febris illa hæctica solvendô & dissipandô Liquida nostri corporis, excretiones & secretiones turbat, ac liquida nostra ex blando in acre pervertit. Si vero Phthysi ex vomica pulmonali factâ æger laborat, tunc signa non tam Clara sunt, etenim (dictante *Tulpio Lib. 2. Obs. 10.*) *Latet hoc vitium inter Initia adeo Clanculum ut vix ulla sui proferat Indicia; præter tussiculam pri-*

primum Siccam, sed mox humidam; qua aliquamdiu continuante: Trahitur difficulter; deficit anima & Emarefcit paulatim Corpus: Licet interim, nec pus, nec sanguinem præ se ferant sputa: sed si rumpatur, nec opinanti, vomica: occiditur dictum ac factum homo. Vel si jam manserit aliquamdiu suo exitio superstes: consumitur tamen lente & febricula; Sive ob pus, vel sanguinem per thoracis interiora Effusum.

§. 27. Signa morbum Confirmatum designantia prioribus Clariora sunt: etenim febris Hæctica cum suis symptomatibus magis intensa est: quibus medicus non solum sed & ipsum vulgus Phthysin adesse sciat: dictante *Aræteo Cappad. Lib. 1. cap. 8.* ubi dicit: *Si quis enim vel Plebejus viderit hominem pallentem, Imbecillem, tussicentem, & macie confectum, hunc vera Phthysin laborare pronuntiat.* Quæ Phænomena etiam maxime hoc tempore apparent; pallent autem & imbecilles sunt: quia sanguis & reliqui in corpore humores colliquantur, & hinc a sudoribus dissipantur, ob Calorem illum Hæcticum, qui omnia solvit & dein corpus exaridum vel exsuccum reddit: imo & tussiendo malum hocce se prodit, quæ aliquando molesta & quasi sonora, aliquando vero commoda est, cum excreatione materiæ purulentæ, quæ ratione quantitatis & qualitatis varia est, vel est alba, flava, subinde subviridis plerumque fundum petens, quod tamen non est signum certissimum; nam in catharrois & rheumaticis sæpe sputa rejiciuntur, quæ fundum petunt; quod tantum dependet a majori minorive aëris insinuatione, vel sputa hæc apparent aliquando subsalsa vel subdulcia, vel fœtida si igni imponantur: imo ratione quantitatis variant, tamen hoc tempore plerumque copiosiora sunt, quam in morbi initio & progressu, imo nonnunquam per tussim excreant portiunculas ipsius pulmonis; Vide *Tulpium* in observationibus Lib. 2. Cap. 12. Sed hæc variant, prout variant ulcus, tempus & conditio ægri: tandem extrema macilentia se prodit, quæ semper comes est, & pro Effectu febris hæcticæ habetur; quæ Liquida ac solida nostra eo deducit, ut excarnata & quasi excocta videantur: etenim materia purulenta cum reliquis in corpore humoribus mixta, ac febrili æstu ac-

censa confumit partes nostri corporis, ita ut sudoris Effluxu-
 tandem Exarescant, & faciem sceleti referant: imò fibræ car-
 neæ ob pinguedinis Consumptionem Lividiores & duriores
 fiunt, quæ induratio aliquando eousque procedit, ut tendines
 quasi ossæam videantur induisse substantiam, urina apparet val-
 de rubra in superficie pelliculâ oleosâ tectâ cum Hypostasi fur-
 furacea in fundo, morbo tandem ad finem vergente, unguis
 Lividæ & incurvæ apparent & facies exoritur *Hippocratica*:
 quam expressit citatus auctor, Libro prænotionum pagina 36.
 ubi dicit: *fuert autem hujusmodi nasus acutus oculi cavi, tempo-
 ra adstricta &c*: quæ facies in heceticis vel Phthysicis apparens,
 æque malum summum est ac in morbis acutis, de quibus *Hip-
 pocrates* ibi Loqui videtur; accedit tunc plerumque alvi fluxus
 incompefcibilis cum depositione materiæ vel putridæ corruptæ.
 Vel aliquando inodoræ, quæ vel summis aliquando torminibus,
 vel ipsis insciis sine ullo sensu rejicitur. Tunc & pilorum se-
 quitur desfluvium, pedum & aliquando manuum œdematosus
 tumor; sputorum dejectio imminuta, respirationis actio aucta
 & difficilis; tandem cum Effusione Lachrymarum Spontanea,
 ac Sudoris visceri ex facie eruptione, placidam ac quietam vi-
 tæ clausulam ponunt.

Hisce jam dictis: ordo exigit, ut ad prognosin transeamus.

CAPUT QUARTUM.

De Prognosi.

§. 28. Quod ad mali prognosin attinet, in genere dicen-
 dum est, morbum hunc periculo plenum & sæpe incurabilem
 esse: etenim dictante *Galeno* Libro 4. & 5. de morbis: ac *Pro-
 spero Alpino* de præsag: vita & morte Lib. 5. Cap. 8. *multi
 & plurimi Phthysici pereunt: & pauci tantum reconvalescunt*:
 imo *Sydenbamus* pag. mihi 415. dicit: *quod duo trientes fere eo-
 rum pereunt: quos morbi chronici jugulant*. Attamen magna da-
 tur differentia in prognosi facienda: nam non idem est peri-
 cu-

culum, sed variat prognos, prout variant causæ antecedentes morbum hunc producentes.

Ratione Causarum antecedentium differunt: quod sc. alia Phthisis sit hæreditaria, alia acquisita: quarum prima est omnium pessima; neque sananda nisi cum præcautione hæmoptoës videatur *H. Boerb. Prax. Med.* §. 1207. altera sive acquisita rursus differt, quod in una specie plus est periculi in alio minus; Sic Phthisis ab hæmoptoë sine vitio interno præexistente, sed ab externa causa producta facilius est curatu & minus periculi habet, quam quæ consequitur morbos Inflammatorios, vel quascunque causas contagiõ, aut Congestione materiæ purulentæ peccantes.

§. 29. Imo Phthisicorum prognos etiam variat ratione vehementiæ aut durationis morbi: sic Phthisis recens, quamvis periculosa sit, & curatu difficilis: tamen curabilis est, testante variorum auctorum experientiâ: & præsertim si æger corpore robusto & juvenili præditus sit, ut & vires non nimis prostratæ sint; appetitus satis bonus, cum rejectione facili sputorum subalbantium & minime fœtentium: ubi econtra Phthisis inveterata nunquam aut raro curatur, sed curâ palliativâ ad longum temporis spatium sustineri potest: sic *Avicenna* memorat de sæmina, quæ ultra 20 annos Phthisi laboravit.

Ratione ætatis quoque variat: etenim senibus periculosius est Phthisis, quam juvenibus: quia senes imbecilliores sunt, & ut hi liberentur, magna vis requiritur, quæ per tussim ac sputa expurgat: vide *Galenum* libro 5 de locis affectis, & hinc etiam est quod *Hippoc.* librõ prænotionum pag. 43 dixit, ex pulmonum morbis, concitatas suppurationes fere senibus mortem inferre: differt quoque pro varia temporis Constitutione: sic tempore verno, vel autumnali, magis periclitantur ægri, quam æstatê mediâ; quoniam frigidum inimicum est pectori & ulceribus; dictante rursus *Hippoc.* sect. 5. aph. 20. & 24. quatenus poros corporis constringendõ noxiam in corpore materiam magis accumulât & retinet: quæ retenta magis exacerbatur cum ulteriori depascentia solidorum; accedit & hoc, quod scil: illo tempore etiam fluxionibus catharrofis plus afficiuntur
quæ

quæ singula, quantum præsens malum in pejus ruere valent; unicuique credo satis apparet: imo citatus auctor sect. 3°. aph. x. dicit, *autumnus tabidis malus*: & libro 1°. & 3°. Epidem. dixit: multos hisce temporibus hoc morbo laborantes interimi.

Ratione sexus hic morbus quoque variat: etenim mulierculæ aut virgines plus periclitantur, quam viri aut juvenes: quoniam laxioris utcunque sunt fabricæ solidarum partium, hinc quoque tenerior & laxior iis pulmo est: qui hac de causa etiam citius ab ulcere consumi potest; imo & ob debilitatem, quam ut plurimum præ sexu virili majorem habent, non tam facile expurgari possunt: denique (ab omni mense consueta, sed a levi aliquando causa intercepta menstruatione inductâ Plethorâ) malum augetur, vel morbo devictó recidivæ imponit metum.

Ratione Eventus quoque differt: sic aliquando criticé curatur per urinæ vias: quamvis hoc raro fiat; tamen illud factum esse, probant Exempla practitorum & observatorum, sic si bene memini, clarissim: & nunquam satis honorandum virum præceptorum meum *Oosterd. Schagt* dicentem audivi; sibi cum *Clarissimo Boerhavio* in ægro illud optimo cum successu Evenisse: qui æger, postea per 13 annos sanus supervixit.

Aliquando vero per diarrhæam criticé curatur, sed quoque raro, nam hac viâ terminatur plerumque ad mortem, sed si vires constant & æger juvenis sit ulcusque recens, tunc forte fieri posset.

Vel terminatur aliquando perfecté per veram curationem; aut per desiderium inexplebile in ægro excitatum: ratione prioris satis hoc docere videntur observationes auctorum, inter quos *Diemerbroekius* obs. 30. *Avicenna*, *Bonethus*, & plures alii recentiorum qui hoc in Praxi observavere: & ne procul a scopo confirmationis abirem; allegam tantum ea quæ clariss. *H. Oosterd. Schagt* in privato Collegio mihi & commilitonibus meis dixit: nempe, de 5 suis ægris a Phthysi curatis & ad pristinam sanitatem restitutis. ratione posterioris illud confirmare videtur *Tulpius* lib. 2. obs. 8. de fœmina ostreis per-

sanata: quamvis hæc tamen rariora sunt.

Aliquando vero terminatur imperfecte: quando adjuvante medicorum auxillio palliatur morbus; h. e. ulterior ejus progressus quantum potest avertatur ob denegatam radicalem curationem: vel terminatur sæpe ad mortem: & præciquè si sit inveterata Phthisis, in qua pulmones fere consumpti sunt, in quibus resarciendis natura deficit & ars. unde tandem superveniente alvi fluxu ac capillorum defluviò ultimam vitæ claudunt horulam.

Tandem & adjungere licet, morbum hunc plerumque esse diurnum & chronicum: quamvis aliquando (sed tamen raro) subito ægrum interficiat, sic apud *Hippocratem* ad calcem lib. 5. Epidem: habetur Exemplum, de Phthysi intra 7 diem læthali facta: sed hæc, si fiant, contingunt imprimis Phthysi morbos inflammatorios consequenti, hisce itaque præmissis ad curationem me accingo; quæ ex morbi contemplatione etiam summam difficultatem parit: nam pars affecta est pulmo, qui continuo movetur, ulcus vero ad sui Curationem requirit quietem; sic febris requirit humectantia & refrigerantia ob calorem illum intensum exsiccantem, ulcus vero econtra exsiccantia & parum adstringentia, quæ rufus expectorationi obstant: imo medicamenta salvis viribus non possunt deduci ad partem affectam, quia debent prius subire actionem ventriculi intestinorum &c. a qua multum mutantur: imo ob circulationem quæ subito fit per pulmones, non possunt satis remorari ac suas Vires exercere: ex quibus itaque videmus malum hoc curatu difficillimum & diurnum esse si jam curetur: nam *soluta continuitas in pulmone coalescit difficulter*: testante *sennerto* tomo 2. Cap. 3.

CAPUT QUINTUM.

De Curatione.

§. 30. Curationem inchoaturus: animum advorto ad peculiar-

liaria indicantia: quoniam in omni morbi statu; non una eademque requiruntur remedia: sed quilibet morbi status propria ac peculiaria remedia vel indicantia postulat: quare tutissima medendi ratio forté in eo sita est; ut 1°. medicus sedulo attendat & interroget morbos prægressos, vel quæcunque symptomata quæ Phthysin imminentem demonstrant; ut hac ratione minax malum præveniatur: quod fit curâ prophylactica, 2°. ut medicus morbô jam præsentem respiciat non solum morbos prægressos, sed etiam symptomata jam apparentia, tempus morbi, h. e. quousque jam perseveraverit, ut & artis vel naturæ conamina per totum morbi decursum: ut hac ratione singulis propria sua indicantia vel repugnantia subministrare possit.

§. 31. Priori itaque effato satisfacit Cura prophylactica vel præservatoria dicta; quæ eo respicit, ut scilicet minera futuri & quasi imminentis Phthysios, auferatur, antequam jam ipsum præsens malum emergat: Sic V. C. in hæreditaria ad Phthysin dispositione, Cura prophylactica sequenti methodo institui potest: mittatur nempe sanguis bis vel 3 in anno aut plus vel minus, vel serius ocius prout robor vel constitutio ægri postulat, initium faciendo ab anno 16. ad annum usque 26. vel ultra, ut hac ratione Hæmoptoes præveniatur. Sed & interim simul ægro convenientia remedia exhibenda sunt: quæ vasa corroborant, acrimoniam obtundunt & temperant, atque sanguinem (nimis tenuem) densiorem reddunt: hisce in genere satisfaciunt imprimis moderatus motus corporis, ut vectio levis in equo vel rheda, moratio in aëre puro, sicco & moderatè calido: vitetur autem aër nebulosus, humidus, crassus, pluviis vel Ventis austrinis refertus; qui si natura sua non est ut requirebatur, arte excitari potest: imo vitentur omnia quæ sanguinem nimis stimulant; ut sunt animi pathemata calida dicta, aromatum nimius usus, & imprimis liquorum inebriantium potatio; imo talia, quæcunque vomitum ciere valent: porro cibi conveniunt Euchymi & Eupepti, qui boni succi sunt, & facilis digestionis & quæ solidas partes optime nutriunt ac confortant, inter quos recenseo lac, sed imprimis lac caprillum vel asininum, cujus effectus insignis videri potest apud

apud Trallianum Libro 7. pag. 304. denique ova recentia & forbilia, panis bis coctus, jura carniū herbis succosis & acescentibus alterata, decocta panis bene fermentati, vina rubra austerā, parca copia aliquando assumenda; porro acrimonia prout biliosa, acida, vel alio modo peccat, pro sua praesentia remediis convenientibus occurri debet: Sanguinem quoque densiorem & magis plasticum efficiunt, motus illi dicti, ac cibi assumpti & praesertim vina illa austerā: & si simul tunc peccat acrimonia biliosa calida; quae plerumque in his praesens est; conveniunt decocta vel infusiones quae parantur ex lactuca, portulaca, Boragine, acetosa, millefolio, agrimonia, rad. althaeae, plantaginis, semin. lactucae & portulacae; cui colat: addatur rob ribesiorum, vel berberorum cum f. q. ↪ Fris per campan. facti ad gratum saporem: vel delicatulis sequens exhibeatur Claretum: ↵ *Conserv. Boragin. buglossae, violarum ana ꝑi. rosar. rubr. syr. Charyophyll. rubr. ana ꝑvi. ↪ Sulph. p. Campan. gutt. xxiv.* Commisceantur in mortario marmoreo pistillo ligneo; & diluantur vel dissolvantur cum f. q. decoct. tenuior. hordei ad Colatur. libr. ij. cui adde aqu. rosar. ꝑv. si vero non satis aciditatis sulphuris insit: addi potest tantum, quantum assumentis placeat: de qua potione aliquando per diem ꝑi vel ij. assumant: ut hac ratione aegri a Minace Phthisi (si quidem liberandi sint) liberentur, dum caeterum in Phthisin laethalem incidan: haec pro Exemplo tantum allegavi, sed simili quoque Methodo in omnibus causis futuram Phthisin Minantibus procedendum est; quarum Curatio variat, prout variant morbi praegressi, qui tanquam fons & scaturigo hujus mali esse possunt.

§. 32. Alteri Effato; ubi morbus jam praesens est, prospicitur methodo Curatoria; vel palliativa: quarum prima variis nititur indicationibus: generaliora ex fonte diaetetico peti possunt: hinc itaque vitentur cibi, qui acres & difficultioris sunt digestionis: ut carnes vel pisces sale aut fumo indurati, qui Chylum crassum, acrem, pulmonibus inimicum generare possunt: sed assumantur talia, quae blanda, lenia & facilis digestionis sunt, ut jura carniū vitulinorum, vervecum ju-

niorum, & pullorum cum herbis succosis alterata: velut Endivia, lactuca, portulaca, malva, spinachia, chondrilla, veronica, parietaria &c. quæ sanguinis acrimoniam temperare valent: ex piscibus vero maxime conveniunt Cancri fluviales & ostrea, quæ facile digeruntur, & vi nutriente ac refrigerante prædita sunt, quod æstui illi febrili optime accommodatum videtur: porro assumantur ova gallinacea recentia forbilia; Lac, ptisana ex farinosis parata: ut decoctum avenæ decorticatæ cum saccharo simplici vel quod melius est Rosaceo, quorum diuturno usu 5 ægri (quos celeb. *H. Oost. Schagt* Curæ habebat) ad pristinam sanitatem redacti sunt. Cæterum inter omnes cibos maxime convenit lac, & præcipuè lac muliebre si recens ex sano & vegeto corpore sugatur, quod abstergendo, temperando ac nutriendo, optimos sæpe effectus in hoc morbo habuit: imo *Galenus* in Lib. de cibis boni & mali succi, cap. 3tio scripsit: quosdam existimavisse, ulcera pulmonis tantummodo lactis potione sanari posse: scilicet in morbi principio; imo *Aræteus Cappadox* cap. 8. de morbis chronicis dicit: *Si quis Phthysicus multum lactis potet, nullo alio eget alimento; in morbo enim est bonum medicamen*: imo observationes testantur; quosdam Phthysi laborantes, postquam multa remedia incassum adhibita fuerant, tandem solo lactis usu & imprimis Caprilli reconvaluisse: vide super hac de re *Clariff. Fred. Hoffmannum Dissertat.* 8. de usu lactis pag. mihi 221, 223 & 24. *Diemerbroekium* Observ. 3. pag. 32. *Lasarum Riverium* Cent. 2. obs. 73. quidam medici præ aliis lactis speciebus laudant asininum, quia plus seri in se contineat, & hinc optime diluat, suppleatque defectum liquidissimarum partium febrili motu ac æstu e sanguine excussarum, denique ulcus optime abstergit sale suo dulci deterfivo, atque acrimoniam contemperat & obtundit, deinde plus minusve alvum blande subducit: vide *Hippoc.* lib. 2. de Diæta: alii rursus eligunt lac muliebre, ut imprimis *Rivrius*: qui dicit illud melius esse: utpote naturæ nostræ magis familiare: sed in posterum dicit lac asininum esse usitatus; quoniam multi ab lacte muliebri abhorrent: tamen magnæ efficacitatis esse lac muliebre, testatur *Platerus*: cujus usu mul-

tos restitutos se vidisse refert, imo ex iis unum, tantas vires recepisse, ut, ne lac sibi in posterum deficeret, nutricem de novo imprægnarit: differentia hæc in lacte datur, quod asinum & caprillum magis serosum est, muliebri vero & vaccinum magis caseosum & butyrosum & minus feri in se continent, quorum electio ergo pro varia conditione morbi variari potest, imo virtus ejus quoque magis augeri potest: si v. g. ducatur asina prope Cameram, in qua æger decumbat, & huic animali inter pabulum commisceantur herbæ veronicæ, capill. veneris parietariæ, malvæ, scabiosæ, hederæ terrestres &c. ut hac ratione lac, vi harum herbarum imbutum, majoris utilitatis esse possit: hujus lactis copia ægro assumenda sit ab initio pauca, ut sensim ventriculus illi assuescat, hinc primo æger bis in die assumat calide ex ubere animalium delatum ℥iij singulis vicibus: postea sensim magis, ita ut aliquando omni quadrihorio ℥v assumat: vitetur autem lactis coctio, quoniam & ejus, qui morbo profunt a coctione difflantur: unde etiam lac magis inspissatur, ut & partes blandæ oleosæ plus minus turbantur: hinc detur potius tepide quamprimum ex ubere emulctum sit, vel fervetur calide in balneo aquæ: quamvis lactis utilitas in hunc morbum videtur esse magna, tamen usus ejus noxa non caret, testante Hippocrate sect. 5. aph. 64. ubi dixit: *Lac dare capite dolentibus, malum: malum vero etiam febricitantibus &c.* ultimo tandem dicit, *Convenit vero tabidis non admodum valde febricitantibus (Lac) dare, & in febribus longis & languidis &c.* imo Aurelius Cornel. Celsus Lib. 3. c. 22. dicit: *Lac quoque quod in capitis doloribus & in acutis febribus, & per eas facta nimia siti, ac sive præcordia tument, sive biliosa urina est, sive sanguis fluxit, pro veneno est: in Phthysi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusque febriculis recte dari potest: quinimo Galenus Lib. 5. meth. medendi, cap. 1: 12. mentionem injicit loci, quem vocat Stabias: aëris bonitate, pecudum pabulo & lactis ibi emulcti salubritate celeberrimi, in quem frequentissime confluxerit, ad sanitatem, recaperandam elumbis Phthysicorum cohors: ex quibus itaque videmus, lactis usum in hoc morbo satis tutum esse, sed cavendum a vino*

aut cibus post lactis potionem, donec bene digestum sit & a natura fames excitetur: porro a potione lactis parum deambulent; ne vero lac acefcat aut coaguletur in ventriculo addi potest aliquid mellis, sacchari, vel Julapium rosarum ad gratum saporem, quæ dulcia inter quæ mel imprimis, optimam habent efficaciam in detergendo ac expurgando ulcere: si vero æger ipso acido laborat, tunc ipsi non est lac exhibendum, priusquam acidum vel terreis absorbentibus vel salibus oppositis temperatum sit. Interea moretur æger in aëre moderate calido & sicco: qui si natura sua non est, ut requiratur, arte excitari potest: & si satis robustus adhuc sit; conducunt ipsi exercitationes corporis moderatæ: veteres maxime laudarunt longas navigationes (ut *Celsus* auctor est) ex *Italia* in *Alexandriam*, imo gestationes in navi per mare utilissimæ habebantur, quia aër saluginosus (auctore *Arateo*) plurimum valeat ad ulcera siccanda: imo *Plinius* Lib. 21. cap. 14. dicit: *equitatio stomacho, & coxis utilissima; Phthysi vero navigatio*: & Lib. 31. cap. 6. de utilitate maris, Phthysi affectis ulterius scribit: & dixit, quod, *Ægyptus propter se non petitur, sed propter Longinquitatem navigandi*: Ob quam causam *Galenus* etiam locum, *Stabias* dictum & mox allegatum eligebat; quia ille locus inclinatur ad meridiem & vicinia maris, ac *Vesuvii* montem ignem vomentem, habebatque aërem sicciorem: hinc vitetur aër humidus & frigidus, vel pluviis aut ventis austrinis referatus: qui noxius est valde ulceribus, ut ex *Hippocrate*, loco jam citato constat.

§. 33. Quod vero ad medicamenta attinet, hæc sunt quamplurima: inter quæ, varia a multis fuere excogitata: quæ si hisce temporibus exhiberentur, sæpe magno Damno ægris comperirentur. Verum hisce temporibus, hujus morbi curatio aliâ instituitur methodo: quæ Nititur sequentibus indicationibus, si itaque signa præscripta Demonstrant pulmones exulceratos esse, hoc est veram adesse Phthysin cum Sputorum purulentorum rejectione: tunc indicationes oriuntur medicæ, quarum *1ma* est: ut Sanguis Corrigetur, atque porro contra purulentam muniatur infectio: *2da* humorum pec-

cau-

cantium affluxum ad pulmones inhibeatur & aliorum derive-
tur: 3^a. ut materia purulenta per anacatharsin, aut vias a na-
tura criticè indicatas, e corpore expurgetur, 4^a. ulcusque
mundetur & consolidetur, 5^a. ut symptomata Mitigentur.

§. 34. Primæ itaque Indicationi satisfaciunt diluentia, sub-
acida, Balsamica: talia sunt, imprimis Decoctiones, quæ pa-
rantur ex Rad. Bardan. graminis, Chinæ Electæ, Salsæparil-
læ, apii, liquirit. fol. veronic. agrimon. Capill. vener. fuma-
ria, taraxic. betonicæ, hederæ terrest. sem. fœnicul. apii,
papav. alb. quibus addi potest Sal poluchrest. Nitrum, vel
Ⓞ: Ⓜiatum, mel &c. deinde ut acrimonia magis obtundatur
atque involvatur, simul propinari possunt pilulæ ex myrrha,
olibano, liquiritia, terebint. croco &c. ex quibus omnibus se-
quentes formulæ concinnari possunt: itaque pro forma de-
cocti. ℞. rad. gramin. Bardanæ, ana ℥ij. chinæ elect. ℥j. fol.
agrimon. veronicæ, fumarie, tarax. cum toto ana m. j. sem.
fœnic. dulc. ℥i℥: fiat cum s. q. aq. Decoctio, cui colat. ℥i℥℥.
admisce sal poluchrest. ℥iij. mell. massil. ℥ij. de qua omni biho-
rio diei assumat ℥ij. interea simul sequentis formulæ unam pi-
lulam cum hoc decocto assumat: ℞. tereb. ven. ℥ij. myrrh.
Elect. ℥j. olibani ℥℥. croci Brittan. gr. xv. pulv. liquirit. q. s.
M. F. pilulæ granor. v. pulv. liquirit. involvendæ interea uten-
tur cibus dictis: & qui facilis sunt digestionis, : & bene Nu-
triant ac putredini resistunt, inter quæ, optimasunt, lac dul-
ce cum pane biscocto & saccharo, vel Lac Ebutyratum
coctum cum hordeo, pomis Subacidis & saccharo.

§. 35. secundæ Indicationi inservit cura revulsiva: h. e. malig-
norum humorum confluentium ad pectus seductio: ut hac ratione,
causæ soventes morbum extricari possint, sic V. G. ubi hu-
morum acrium salforumque est confluxus ad pulmones: ut in
Catharrhosis sæpe obtinet, cum tussi aucta: tunc requirantur
talìa, quæ materiam hanc tenuem & acrem e corpore sub-
ducere valent: & quidem talia, quæ prope partem affectam
applicata, materiam peccantem educunt: cujus Efficaciæ re-
prehenduntur esse setacea cervici imposita, de quibus *Hilda-*
nus Cent. 1. observ. 41. dicit: quod in catharris & destilla-
tio-

tionibus acribus ad pectus nil præstantius est, quam *Setaceum*, & Cent. 3. observ. 38. dicit: se nonnullos Semiphthysicos, qui & Sanguinem & pus expuerent, hoc remediò præcipue curasse: huc quoque referri possunt fonticuli, in cervice vel Brachio instituti: porro Caput roborandum est, & humores frigidi in eo redundantes exsiccandi vel discutiendi: hunc in finem parari potest Cucupha ex Cæphalicis: Sic pro specimine sequens formula Concinnari potest: *℞. fol. majoran. rosmarin. ana ziiij. flor. ejusdem, lavendul. melilot. ana ziss. styrac. calam. Benzoes ana zß. nucis moschat. charyoph. aua ʒj. M. & F. pulvis grossus pro cucupha.* Quod Caput optime corroborat, lentores discutit & exsiccat; interea quoque si alvus nimis segnis est; leniter promovenda est per Eccoprotica, vel lenia Cathartica, si scilicet vires ægri permittant: ut hac ratione etiam superflui ac mali humores e corpore subducantur: hunc in finem conveniunt agaricus, Rheum, fol. senn. mund. manna, cassia, syr. rosar. fol. cum senn. quorum electio est apud medicum, prout judicet, hæc vel illa convenire: simplex & tamen bonum hoc in Casu purgans parari potest ex mannæ ʒij. in sero lactis s. q. solut: cum crem. tart. ʒj. vel si fortius desideretur, sumatur sequens pro homine adulto: *℞. Rhei Elect. ʒiv. agaric. rec. troch. ʒj. cinamom. acut. ʒj. Infund. in s. q. aq. cich. per noctem calide & colat. ʒij. adde: syr. cichor. cum Rheo ʒvj. F. haustulus una vice assumendus.* De quo, si æger paulo frequentius alvum deposuit; ipsi horâ somni propinari potest Paregoricum. Ex quibus itaque videmus, scopum medici in eo versari tantum, ut tollatur id, quod augmento & nutritioni ulceris inservire potest.

§. 36. Tertiæ indicationi prospicitur remediis expectorantibus: quorum Numerus insignis est: Licet autem hic quædam Enumerare, ex quibus medicus varias potest concinnare formulas: ex vegetabili itaque annumerantur, rad. altheæ, consolidæ major, tussilaginis, Iridis, liquiritiæ, fol. altheæ, malvæ, tussilaginis, parietariæ, capill. veneris. Hyssopi, scabiosæ, pulmonar. hedære terrest. flor. papav. Rhead. Hyperici, malvæ, violarum, sem. papav. alb. lini, anisi, fœniculi, fru-

fructus. amygd. dulc. Nuclea pini, pistach. ficus, dactili, jujubæ, sebesten, passuli, filiqua dulcis, saccharum &c. ex animali autem optimum omnium est mel, quod detergendi ac Expectorandi summam vim habet: tandem habentur adhuc multa alia, tam simplicia quam composita, de quibus omnibus animus non est agere: quoniam vereor, ne mea theses in nimis longum excurreret spatium, hinc quædam peculiaria in formulas exponam: quæ pro diversa morbi ac symptomatum apparitione variant:

Si itaque æger sputa crassiora cum summa difficultate excreat, absque ullis signis criticæ evacuationis per urinæ vel alvi vias apparentibus: tunc sequens ipsi potest exhiberi remedium: $\mathcal{R}$. Syr. Hyssopi, marrubii ana $\mathfrak{z}$ j. oxymell. squillit. $\mathfrak{z}$ ss. M. F. Linctus. De quo aliquoties æger lambat: vel mixtura sequens ipsi exhibeatur: $\mathcal{R}$. aq. Hyssop. fœniculi ana $\mathfrak{z}$ iiij. gumm. ammon. vitello ovi solut. $\mathfrak{z}$ j. syr. fœniculi $\mathfrak{z}$ j. M. De qua omni bihorio cochlear unum assumat: ut hac ratione materia illa crassa & viscida magis attenuetur, eoque facilius e corpore expurgetur: interea quoque æger utetur decocto sequenti. $\mathcal{R}$. rad. tussilag. fœniculi ana $\mathfrak{z}$ j. iridis florent. $\mathfrak{z}$ iiij. herb. Hyssopi capill. ven. scabiosæ anam. j. flor. pap. Rhead. Hyperici ana m. β . ficuum ping. N. x. Coq. in s. q. aq. communis colat. lib. ii β . admisce sal poluchrest. $\mathfrak{z}$ iss. mell. narbon. $\mathfrak{z}$ x. d. De quo æger aliquoties in die haustulum tepide assumat: cæterum utetur diætâ Lacteâ: si vero materia per anacatharsin rejecta appareat tenuis, & acris cum tussi molesta ac parca interim rejectione, tunc convenit Eclegma, quod vi demulcente atque acrimoniam inviscante præditum est, & hac methodo concinnari potest: $\mathcal{R}$. Syr. Althææ fern. $\mathfrak{z}$ iss. Capillor. vener. diacodii ana $\mathfrak{z}$ j. ol. amygd. dulc. rec. $\mathfrak{z}$ vj. spec. diatrag. frigid. rec. facti $\mathfrak{z}$ iiij. ol. still. anisi gutt. vj. M. F. Eclegma. De quo æger aliquoties in die parum lambat & leniter deglutiat.

§. 37. Si vero materia purulenta ad Colatoria renum vergat: quod scitur, si in urina appareat materia purulenta, viscida, vel saniosa fundum petens cum levamine, ac sympto-

matum imminutione: ut anacatharsis imminuta, febris hæctica non tam vehemens, & tuffis multum sedata &c. tunc naturæ molimini est succurrendum: hunc in finem conveniunt blanda diuretica pectoralibus mixta: Sequens itaque Decoctum propinari potest: $\mathcal{R}$. rad. ζ . aperient. ana ζ j. ononidis. liquirit. ana ζ β. herb. malv. parietar. ana m. j. sem. apii ζ iβ. Coquantur in s. q. aquæ comm. colat. lib. iij. adde syr. ζ . radic. aper. ζ j. M. De quo æger omni bihorio ζ ij. tepide assumat: imo foci Calidi Emollientes lumbis applicari possunt, si non sufficienter & commode huc versus excernatur: interea simul ægri virium habenda est ratio: quæ, si non sufficere videntur absolvendæ crisi, refocillandæ sunt: quod fieri potest sequenti potione. $\mathcal{R}$. aq. Decoct. hordei ζ xij. vini Rhenan. ζ iv. $\mathcal{R}$. vitæ matthiol. ζ j. rob. Ribesior. ζ ij. M. De qua omni hora ζ j. assumat: vel bibat Nutriens & magis refocillans Decoctum ex sequentibus paratum. $\mathcal{R}$. panis tritic. $\text{t}\beta$ β. decoque per $\frac{1}{4}$ horæ in s. q. aquæ communis colat. libr. iij. adde aq. cinnamom. succ. pomor. aurant. ana ζ j. syr. violar. ζ ij. M. Vel sequens exhibeatur Emulsio, quæ vires refocillat, acrimoniam temperat, ac blande diuresin movet: $\mathcal{R}$. amygd. dulc. rec. excort. ζ vj. avenæ decort. sem. cucum. melon. papav. alb. ana ζ ij. Contus. in mort. marmor. Emulge cum s. q. aq. hordei colat. ζ xxx. admisce aq. cinamom. ζ j. syr. violarum. ζ rad. aper. ana ζ vj. d. De qua æger omni horâ: ζ ij. assumat.

§. 38. Si vero materia purulenta criticè per alvum exire conatur, & morbus adhuc est in principio cum Virium Constantia; tunc adjuvanda est natura, & pro symptomatum præsentia remediis convenientibus suffulcienda.

§. 39. Quartæ indicationi satisfaciunt ea, quæ ulcus a foribus magis mundant, atque dein consolidant: hinc exhibentur talia, quæ sale blando, fixo & amaricante constant: inter quæ recensentur imprimis Centauria, marrubium, virga aurea, saponaria, veronica, agrimonia, Betonica, botryos, rad. Bardanæ, chinæ, falseparillæ &c. ex quibus Variæ formulæ concinnari possunt: itaque pro scopo mundandi vel abstergendi talis formula præscribi potest: $\mathcal{R}$. rad. Chinæ Elect. sar-

salapar ana ℥j. *fol. marrubii alb.* mß. *agrimon. saponar.* ana m. j. *summ. centaur. min. p. j. coq. in f. q. aq. comm. colat.* ℥ij. *adde mell. narbon.* ℥jß .d. de quo æger omni bihorio vasculum théanum assumat. hucusque itaque morbo deducto, ut novi humoris purulenti generatio imminuta videatur, & pus desinere cum levamine: medico indicatur ulcus esse consolidandum: quod optime absolvitur per ea, quæ leniter adstringunt & Balsamicâ vi consolidant: talia sunt herbæ vulnerariæ dictæ: ut millefolium, fanicula alchymilla, solidago &c. vel Balsamica, gummosa, resinosa, & pinguis, qualia sunt Bals. peruvianus, de mecha, copayb. alb, tereb. nativ. myrrha, olibanum, gumm. tragac. arabici, mastiches, sperma coeti & similia: quæ aliis Blandis & oléosis mixta, tuto exhiberi possunt, sequens itaque pro specimine esto: ℞ *tereb. ven. ℥ij. olibani, mastich. ana ℥j. sarcocoll. sperm. coet. ana ℥ß. Bals. peruv. q. s. m. f. pilulæ gr. iv.* quorum unum omni bihorio assumat, cum haustu decoct. consolidantis in materia medica a *Clariss. & Celeb. H. Boerhavio* conscripti; quod optimum & conveniens est medicamentum: quia demulcet, æstum febrilem refrenat, ac modice partes debiles roborat: interdum quoque sequens conditum exhiberi potest. ℞ *cons. rosar. rub. ℥j. tereb. venet. vitello ovi sol. ℥ij. boli armen. olibani ana ℥j. sperm. coeti ℥ij. bals. e mech. gutt. xv. syr. myrtin. q. s. m. f. conditum.* de quo æger omni 3 horiô ad magnitud. nucis mosch: assumat. subinde quoque equum vel currum ascendat & itinera faciant in aère sereno & sicco: quod tanquam optimum Remedium in Phthysi a *Clarissimo Sydenhamo* pronuntiatur, pag. mihi 416 & 630. ubi dicit: *quod neque mercurius in lue venerea, neque cortex peruvianus in intermittentibus* efficaciores existunt, quam in Phthysi curanda exercitium jam laudatum; modo æger curet, ut lintheamina lecti probé fuerint arefacta, atque etiam ut satis longa itinera emetiatur.

§. 40. Si vero interea irriti conatus tussiculosi ægrum molestant, vel alia quæcunque symptomata ægro molesta, quinta oritur indicatio; quæ exigit ut symptomata mitigentur: hinc si tussis quasi serena ægrum molestat, usurpari possunt anodina, vel narcotica; quæ convenienti vehiculo assumi debent: talia sunt imprimis massa pil. de cynogloss. laudan. pectorale,

opium ipsum, vel laudan. cydoneat. v. liquidum sydenhami, syr. diacod. papav. alb. &c. pro formula sequens pro adulto convenit. *℞. aq. still. paralys. ℥j. syr. dia cod. ℥vj. m. f. haustulus*, ut hac ratione irritatio sopiatur & hinc tussis immiunatur: quæ aliquando tam insignis est, ut ægri vix dormire queant: quæ signa si medico appareant, statim illud conatur demulcentibus atque mitioribus narcoticis extricare.

§. 41. Altera vero Curæ ratio incumbit Medico: si ipsi constet, vomicam esse in pulmone; quod scitur ex morbis prægressis & symptomatum apparitione: scilicet tussis pertinax & sicca ad partem & motum aucta, respiratio difficilis parva & anhelosa, etiam post partum & motum aucta; decubitus in latere affecto commodior, dolor obtusus & gravativus, imo multa alia signa Phthysi communia: quo in puncto maxime conveniunt ea quæ pulmonales partes internas laxant, ut hac ratione vomicæ versus Laryngem disruptio obtineri possit: hunc in finem conveniunt Balnea vaporosa ex emollientibus parata: veluti vapor per os attractus decocti sequentis: *℞. rad. altheæ fenicul. ana ℥j. herb. alth. malv. verbasco. ana m. j. flor. samb. melilot. malv. ana mss. sem. anisi fœnic. ana ℥ij.* Coquantur in f. q. aq. comm. & detur pro balneo, cujus vapor per tubum infundibuli calide, quantum fieri potest, attrahatur; interea utatur diæta lactea & apozemate pectorali: his aliquandiu adhibitis, talia exhibenda sunt, quæ pulmones suffulciunt in ambitu; ne versus cavum thoracis Cystis purulenta disrumpatur: quod obtineri potest largiori ventriculi impletione ex cibis mollioribus; ut hac ratione diaphragma a ventriculo distento sursum prematur, hincque cavum thoracis minuat, unde pulmones suffulciuntur magis; & ut hac de causa ob majorem, quam nanciscuntur resistentiam, vomicæ disruptio versus trachæam fieri possit: ventriculo itaque distento, instituantur motus, qui pectus & totum corpus concussant: ut est equitatio, vel vectio in Rheda super lapides rudiores instituta, tussis ficta vel artificialis, denique sternutationes, screationes, similesque nixus, qui disruptionem vomicæ accelerari possunt:

verum, quia hoc non obtinetur aliquando unico molimine, idcirco pro conditione ægri actio hæc serius ocius reiterari debet; donec scopus medici obtentus sit. Interea tamen medici officium est, ægrum & amicos de periculo commonere: nam aliquando subita ruptione versus vias trachæales facta, (quæ cæterum salubris esset) suffocantur: & hoc præcipue fit, si materia purulenta magna copia intus collecta fuit; si vero Evacuatio materiæ purulentæ sensim fiat & vires ægri satis constant, & sputa apparent alba, æqualia, cocta sine fœtore, tunc adhuc spes est curationis:

Hinc si constet pulmones a pure esse liberatos, tunc per abstergentia ac consolidantia §. 39. recensita, æger tractandus est, symptomataque pro sua diversitate remediis convenientibus occurrenda.

§. 42. Aliquando vero vomicæ disruptio fit versus Cavum thoracis, & hoc tabo purulento inficit: quod factum esse scitur per signa, optime a Celeb. *Boerhavio* in Capite de Empyemate explicata: quo præsentem, æger in statum exponitur periculosum, arduum & ambiguum: tunc quicquid curæ est, consistit in hujus materiæ educatione: quæ Paracenthesin thoracis postulat; quæ Encheyresis propter successus aliquando ambigua quidem est, attamen diu differri non licet: quin partes contentas tabo hoc purulento inficit & corrodit: hinc in initio si vires satis constant instituenda est operatio, nam dictante *Celso* Cap. 10. Lib. 2. *Satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum*: imo *Hippocrates* sect. 1. aph. 6. dicit: *ad extremos morbos, extrema conveniunt remedia*: ergo præmissa prius medici de ægro deliberatione; h. e. anne tali operationi ferendæ parem illum existimet, & an non nimis inveteratum sit Empyema; tunc instituenda est ipsa operatio in latere affecto, observatis simul cautelis, scilicet ut aëris ingressus in thoracem impediatur, materiaque purulenta per vices lente educatur &c. tandemque remediis mundantibus, abstergentibus & consolidantibus, prout ars medica vel chyrurgica jubet, adjuvetur.

Si vero his non auscultet; sed a materia purulenta, faniosa

vel ichorosa, partes pulmonis jam corrosæ sint; & materia educta appareat tenuis, fusca, ichorosa & fœtida ac fibrillis mixta; tunc aliquando effluente materiâ moriuntur, vel certo certius in Phthysin ex Epyemate lethalem exponuntur: quæ æque ac Phthisis inveterata solam quasi palliationem exigunt: quæ tantum consistit in eo, ut medicus ulceris augmento, corruptioni humorum, atque viribus ægri prospiciat: qua methodo ægri cum præsentè Phthysi adhuc diu superesse possunt: ut exemplo Avicennæ allegato constat.

En B. L. hæc sunt, quæ de hoc morbo dicenda habui: plura adhuc addere potuissem; sed quoniam Leges Academicæ non postulent, ut totus conscribatur Libellus; hinc tantum paucis, quantum potui, verbis, hæc omnia conscripsi: faxit Deus Ter Opt. Max. ut hæcce mea Studia & Conamina dirigantur in Nominis sui Gloriam, Proximorumque salutem.

F I N I S.

COROLLARIA.

I.

Phthysici non admodum dolent.

II.

Ulceræ, quæ sanguinis rejectionem ex pulmone consequuntur, vix curabilia sunt.

III.

Morbis morbo curatur.

IV.

Vita semetipsam destruit.

V.

Aqua calida refrigerat.

VI.

A Fervantibus & nocentibus potissima desumitur indicatio.

COROLLARIA

I

Epistole non admodum dolent.

II

Ulcero, que sanguinis rejectionem ex saluone consequuntur, et in cathetera sunt.

III

Morbus morbo curatur.

IV

Vita sempiterna desinit.

V

Aqua calida refrigerat.

VI

A Piramibus & nocentibus potissimum desinitur.
inducit.